

► **Restanten van bruggen en kampen nog duidelijk zichtbaar in het landschap**

Romeinse bruggen over de Donau

Ruim drie eeuwen lang vormde de Donau de grens van het Romeinse rijk. Vooral in het oosten zorgde de rivier door zijn enorme omvang voor een sterke natuurlijke barrière. Slechts twee keer in de ruim drie eeuwen van hun aanwezigheid hebben de Romeinen langs dit deel van de grens een brug over de rivier gebouwd. Hoewel beide bruggen al lang zijn verdwenen zijn er nog voldoende resten die de moeite van een bezoek rechtvaardigen.

In deze tijd boude Trajaan, opdat zijne troupen den Donau met meer gemak zouden kunnen overtrekken, ene brug over die wijde rivier welke van den ouden het heerlijkste en wonderlijkste stuk van al zijne werken genoemd wordt en het prachtigste werkstuk van die natuur in 't geheelal'. Hij heeft nog geen 200 jaar bestaan. Toch schrijft Johannes Besseling er in 1747, ruim vijftienhonderd jaar later, nog met verwondering, verbazing en ontzag over. En hij is in die tijd niet de enige die vol bewondering is over dit 'prachtigste werkstuk'. Zo vervaardigde de beroemde graficus Johannes Luyken

al in 1682 een tweetal prenten waarop hij deze ‘wonderlijke’ brug afbeeldde. De fascinatie voor dit bijzondere bouwwerk uit de eerste eeuw van onze jaartelling kwam niet zomaar uit de lucht vallen. Sinds het midden van de vijftiende eeuw was in Europa de belangstelling voor de antieke wereld groeiende. Een steeds grotere stroom schilders, schrijvers en welgestelde jongelieden ondernam dan ook de reis naar Rome om daar ter plekke de oudheden te aanschouwen. Een van de beroemdste daarvan was de grote zuil van Trajanus, die deze keizer had laten oprichten na zijn grote overwinning op de Daciërs in het jaar 107 n.Chr. Overal in Rome waren toen prenten te koop waarop de historische scènes die deze zuil sierden werden weergegeven. Enkele daarvan toonden de bouw van de beroemde brug over de Donau. Omdat vanaf ongeveer 1500 de verschillende klassieke auteurs die de bouw ervan hadden beschreven (Plinius, Cassius Dio en Procopius) voor een steeds groter publiek beschikbaar kwamen – er verschenen vanaf die tijd nieuwe tekstuitgaven van deze auteurs zowel in het Latijn als in vertaling – kreeg de ‘brug van Trajanus’ sindsdien ook in Nederland bekendheid.

Beschrijving

Omdat hij dus verschillende betrouwbare bronnen tot zijn beschikking had kon Besseling in zijn ‘algemene historiën’, een vrij nauwkeurige beschrijving ervan geven: ‘Het was geheel van vierkante stenen en bestond uit twintig bogen ieder honderd en vijftig voet boven de grondslag en zeventig voet in de breedte, elk honderd en zeventig voet van elkander afstaand. Het was gebouwd waar de rivier op zijn nauwst was en bij gevolge de stroom op zijn kragtigsten en snelst ’t welke het werkstuk nog wonderlijker en verbazender maakt. (...) Trajaan liet twee kastelen bouwen om de brug te bewaren, een aan de Romeinse en een aan de Dacische kant’. Deze beschrijving uit 1747 blijkt nog steeds adequaat. Op basis van nauwkeurig

onderzoek in de afgelopen honderd jaar is namelijk vastgesteld dat de brug een lengte had van 1135 meter (waarvan bijna 900 meter boven het water). Verder weten we dat het 15 meter brede wegdek rustte op twintig stenen pijlers die op een afstand van 38 meter van elkaar in de rivier stonden.

Uit de beschrijvingen die Plinius er van gaf weten we dat de bogen, die op de stenen pijlers rustten, van hout waren. Datzelfde gold voor het wegdek. Omdat de brug vrijwel zeker in heel korte tijd werd gebouwd – men begon in het voorjaar van 102 n.Chr. en voor de winter van dat jaar was het werk klaar – zijn moderne historici en bouwkundigen ervan overtuigd dat dit alleen maar kon als men gewerkt heeft volgens

▲ Peilers van de brug van Trajanus.

▲ De brug van Trajanus.

◀ Trajanus bij de brug over de Donau. Detail van het reliëf op de Zuil van Trajanus in Rome. (TEKENING/FOTO: CONRAD CICHORIUS 1900)

▲ Oostpoort van het fort Diana bij de brug van Trajanus.

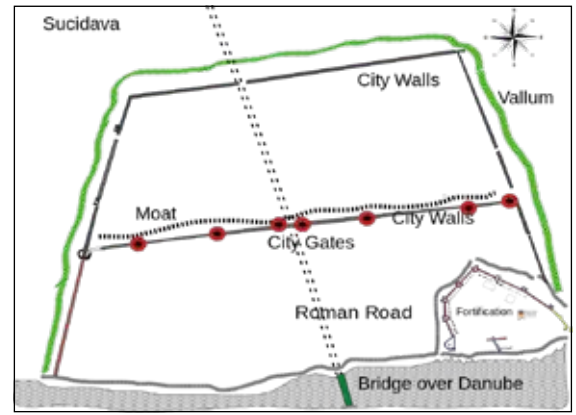
▲ Oostpoort van fort Diana.

► Plattegrond van het Romeinse legerkamp Castra Sucidava bij de brug van Constantijn. Niet ver ten oosten van de brug liggen nog de zeer fraaie en duidelijke resten van een latere fortificatie.

de zogeheten 'cofferdammethode'. Daarbij worden dammen in een rivier geslagen op de plekken waar de pijlers moeten komen. Daartussen wordt vervolgens het water weggepompt waarna de stenen fundering in de rivierbodem kan worden aangebracht. Volgens sommige experts moeten de ingenieurs van Trajanus, vanwege de sterke stroming ter plekke, zelfs de hele rivier tijdelijk hebben afgedamd en omgeleid.

Pijlers

De brug die in het voorjaar van 103 n.Chr. pas echt in gebruik werd genomen werd al in 270 door keizer Aurelianus weer afgebroken. Dat jaartal markeert het moment waarop de Romeinen hun claim op het gebied van de Daciërs opgaven. Aurelianus verwijderde echter alleen het houten bovendee van de brug. De pijlers bleven in de stroom achter. Zo stevig waren die stenen gevaartes dat ze de eeuwen trotseerden. De restanten van alle 20 waren namelijk in 1856, ten gevolge van een zeer lage

waterstand in dat jaar, nog te zien. In 1906 besloot de Internationale Commissie van de Donau dat twee van de pijlers moesten worden afgebroken, omdat zij het scheepvaartverkeer hinderden.

Volgens het laatste onderzoek zijn er nu onder water nog maar 12 pijlers te vinden, de overige zijn waarschijnlijk door de stroming van het water verdwenen. Wel zijn aan beide zijden van de rivier de zogenaamde landpijlers nog zichtbaar. Vooral de pijler aan de Servische oever, ter hoogte van het plaatsje Kladovo, geeft een goed beeld van de enorme omvang die de brug gehad moet hebben. Deze ene pijler, die nog tot ongeveer driekwart van de oorspronkelijke hoogte bewaard is gebleven, is werkelijk imposant. Het idee dat er in deze brede, snelstromende rivier twintig van deze waanzinnige stenen kolossen hebben gestaan is nauwelijks te vatten. De tweede bewaarde pijler bevindt zich op de Roemeense oever en is in dezelfde staat bewaard gebleven.

Van de 'kastelen' (legerkampen) die volgens Besseling aan beide kanten van de brug hebben gelegen - je kon de brug alleen betreden via een weg die door het kamp heen liep - is vrijwel niets bewaard gebleven. Aan de Servische kant zijn er enkele verhogingen in het landschap, het enige wat op mogelijke bebouwing wijst. Aan de Roemeense kant is alle mogelijke bebouwing in de afgelopen eeuw onder de oprukkende industrie van Drobeta Turnu Severin verdwenen. Wel zijn er in Servië, aan de andere kant van het huidige dorp Kladovo, de omvangrijke ruïnes van een legerplaats uit de late tijd - eind 3^e- begin 4^e eeuw - zichtbaar. Deze ruïnes van het castrum Diana lagen vermoedelijk aan de grote Romeinse weg die langs de Donau liep. Dit oorspronkelijk militaire kampement kreeg later ook een stedelijke functie.

Er zijn namelijk de restanten van kerken en woonhuizen opgegraven binnen de omwalling.

Brug van Constantijn

Veel minder bekend dan de brug van Trajanus is de brug over de Donau die door keizer Constantijn de Grote in het jaar 328 werd geopend. Deze brug lag 200 kilometer ten oosten van de brug van Trajanus, ter hoogte van het huidige Roemeense stadje Corabia. Historici zijn het nog steeds niet met elkaar eens of het daarbij ging om een nieuwe brug of dat hier al eerder een brug lag die door Constantijn werd hersteld. Als er echter al een ouder exemplaar heeft gelegen dan is daar verder niets over bekend.

De brug van Constantijn overspande een nog grotere lengte dan de brug van Trajanus. Hij was namelijk 2437 meter lang waarvan er 1137 boven de rivier lagen. Ook deze brug bestond uit stenen pijlers met daarop een houten boogconstructie met een eveneens houten wegdek. De brug van Constantijn was wel een stuk smaller dan die van Trajanus. Hij was 'slechts' 5,70 breed en het wegdek lag hier ook een stuk minder hoog boven de rivier. Omdat de stroming in dit deel van de Donau een stuk minder sterk was is hadden de pijlers ook een geringere omvang. Dat valt nog steeds te zien. Want ook van Constantijns brug is een van de

landpijlers nog aanwezig. Die pijler bevindt zich aan de Roemeense kant van de rivier. Net als bij Trajanus' brug vermoedelijk het geval was, liep de toegangsweg tot de brug dwars door het Romeinse legerkamp. Archeologen hebben de omvang van dit kamp Castra Sucidava kunnen reconstrueren. Niet ver ten oosten van de brug liggen nog de zeer fraaie en duidelijke resten van een latere fortificatie. Dit fort is zeer goed bewaard gebleven. Grote delen van de ommuring en acht van de oorspronkelijk negen verdedigingstorens zijn nog aanwezig. Binnen de ommuring is ook de ruïne van de eerste christelijke basiliek van Roemenië te bewonderen. Interessant is een lange onderaardse tunnel uit de late keizertijd. Die tunnel leidt naar een nog steeds functionerende bron. Onder de ruïnes van deze fortificatie zijn sporen van veel oudere nederzettingen gevonden. Waaronder een uit het Neolithicum. Vlak naast dit fort is een klein museum ingericht waar opgravingsvondsten te zien zijn en een maquette van de brug. ◀

▲ Westpoort van het Sucidava-fort.

▲ Basis van de brug van Constantijn bij het huidige Roemeense stadje Corabia.

◀ Tunnel naar de ondergrondse bron in het Sucidava-fort.